

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΩΝ
ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΝΟΤΗΤΑ 5η

Ο ελληνισμός

από τα μέσα του 18ου αι. έως και τις αρχές του 19ου αι.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε:

- τις μεταβολές που έγιναν στους κόλπους του ελληνισμού από τα μέσα του 18ου αιώνα
- τις επαναστάσεις των ετών 1820-1821 στην Ευρώπη
- την ελληνική επανάσταση στο πολιτικό πλαίσιο της εποχής της
- την έκρηξη της ελληνικής επανάστασης, αρχικά στις [Ηγεμονίες](#)
- τα στρατιωτικά γεγονότα της ελληνικής επανάστασης στο νότιο ελλαδικό χώρο
- τις πρώτες απόπειρες των Ελλήνων να συγκροτήσουν κρατικούς θεσμούς
- τις σχέσεις των επαναστατημένων Ελλήνων με την Ευρώπη
- τις εξελίξεις που οδήγησαν στην αναγνώριση της ελληνικής ανεξαρτησίας
- τα ευρωπαϊκά επαναστατικά κινήματα του 1830 και του 1848.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί

Ποιοι οικονομικοί μετασχηματισμοί συντελέστηκαν στους κόλπους του ελληνισμού από τα μέσα του 18^{ου} αι. και έπειτα;

Η επέκταση του ευρωπαϊκού εμπορίου στην Ανατολή ενίσχυσε τις εμπορικές συναλλαγές της δυτικής Ευρώπης με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Καθώς οι Τούρκοι σταδιοδρομούσαν, κατά παράδοση, στον κρατικό τομέα, Έλληνες, Εβραίοι και Αρμένιοι διακρίθηκαν στο εμπόριο και στη ναυτιλία.

Ιδίως **οι Έλληνες караβοκύρηδες** (πλοιοκτήτες) αξιοποίησαν τη **ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή** (1774), που επέτρεπε την ελεύθερη κίνηση πλοίων με ρωσική σημαία στα Στενά του Βοσπόρου, και την περιορισμένη παρουσία αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο, εξαιτίας των ναπολεόντειων πολέμων.

Η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζί και οι συνέπειές της στους Έλληνες
<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?100>

Η τοποθεσία υπογραφής της Συνθήκης

Έτσι απέκτησαν τον έλεγχο σημαντικού μέρους του εμπορίου.

Βαθμιαία, πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, η Σμύρνη και η Χίος εξελίχθηκαν σε σημαντικά εμπορικά κέντρα με πρωταγωνιστική ελληνική παρουσία, ενώ ενισχύθηκαν και οι ελληνικές παροικίες (βλέπε γλωσσάριο).

1. Το λιμάνι της Χίου, ένα από τα κύρια εμπορικά κέντρα του ελληνισμού κατά την προεπαναστατική εποχή.

Παράλληλα, **συντελούνταν σημαντικοί κοινωνικοί μετασχηματισμοί.**

Ποια στάση τήρησε η Ορθόδοξη Εκκλησία στο θέμα της διάδοσης των διαφωτιστικών ιδεών στον υπόδουλο ελληνισμό;

✚ Η ορθόδοξη εκκλησία, που αναγνωριζόταν από την οθωμανική διοίκηση ως η ηγεσία όλων των υπόδουλων χριστιανών, **εναντιωνόταν στη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών επειδή θεωρούσε ότι μια επανάσταση θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια αλλά και τον ελληνισμό.** Αυτό, ωστόσο, δεν εμπόδισε ορισμένους κληρικούς να υιοθετήσουν διαφωτιστικές αντιλήψεις (Μεθόδιος Ανθρακίτης, περ. 1650 - περ. 1736, Ευγένιος Βούλγαρης, 1716 - 1806) και κάποιους να δραστηριοποιηθούν εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας.

Οι σχέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου με την οθωμανική πολιτεία:
<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?200>

✚ **Οι Φαναριώτες** (Έλληνες από παλιές αρχοντικές οικογένειες που κατοικούσαν στο Φανάρι, συνοικία της Κωνσταντινούπολης όπου βρισκόταν και το Πατριαρχείο), **μάθαιναν ξένες γλώσσες, σπούδαζαν στη Δύση και πολλοί από αυτούς σταδιοδρομούσαν στην οθωμανική διοίκηση. Καταλάμβαναν, συχνά, υψηλές θέσεις στο οθωμανικό κράτος, και μάλιστα τον 18ο αιώνα διορίζονταν ηγεμόνες στις αυτόνομες παραδουνάβιες ηγεμονίες, τη Μολδαβία και τη Βλαχία (σημερινή Ρουμανία), θέσεις που έχασαν με την κήρυξη της επανάστασης του 1821.**

Οι Φαναριώτες και το πολιτικό τους όραμα:

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?200>

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?222>

✚ **Οι προεστοί** διοικούσαν τις **ελληνορθόδοξες κοινότητες**, συγκέντρωναν τους φόρους από τους Έλληνες και τους απέδιδαν στην οθωμανική διοίκηση. Είχαν αποκτήσει **πολιτική εμπειρία** και μεγάλες **περιουσίες** · αρκετοί από αυτούς διέθεταν και κάποια **πολιτική επιρροή** στους τοπικούς Τούρκους αξιωματούχους.

Ο [Ιωάννης Λογοθέτης](#), πρόκριτος της [Λιβαδειάς](#). Πίνακας του [Λουί Ντυπρέ](#).

✚ **Οι έμποροι και οι караβοκύρηδες** **βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση.** Μάλιστα αρκετοί από τους Έλληνες εμπόρους των παροικιών δεν περιορίζονταν απλώς στην οικονομική επιτυχία, αλλά **έδειχναν ενδιαφέρον και για τη διάδοση των νεοτερικών ιδεών**

μεταξύ των συμπατριωτών τους ιδρύοντας σχολεία στις πατρίδες τους, τυπώνοντας βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες και χορηγώντας υποτροφίες.

➤ Η άνοδος της αστικής τάξης

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?200>

➤ Νησιώτες

<http://www.fhw.gr/chronos/11/pct/gr/koinonia/apodimia/prosopa/nisiotes.html>

➤ Έλληνες ναυτικοί και θαλάσσιο εμπόριο

<http://www.fhw.gr/chronos/11/pct/gr/oikonomia/emporio/prosopa/nautikoi.html>

Τα σημαντικότερα κέντρα της ελληνικής Διασποράς κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, Όλα Κατσαρδή- Hering, Ιω. Χασιώτης, Ευρυδική Αμπατζή (επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά (15^{ος}- 21^{ος} αι.)*, Αθήνα 2006, σ. 12

Δώστε τον ορισμό των όρων:
«Κλέφτες» και «Αρματολοί»

✚ **Οι κλέφτες** ήταν αγρότες που αναγκάζονταν ή επέλεγαν να καταφύγουν στα βουνά όπου για να επιβιώσουν επιδίδονταν στη ληστεία.

Συχνά υποστηρίζονταν από τους αγροτικούς πληθυσμούς και ως πρότυπα ανυπότακτης στάσης υμνήθηκαν για την τόλμη τους ή θρηνήθηκαν για τον θάνατό τους στα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια.

2. Κλέφτης

✚ Οι αρματολοί ανήκαν σε ένοπλα σώματα οργανωμένα από την οθωμανική διοίκηση για την τήρηση της τάξης. Συχνά, κλέφτες γίνονταν αρματολοί και το αντίστροφο.

Έλληνας αρματωλός, ελαιογραφία του [Ρίτσαρντ Παρκς Μπόνινγκτον](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%AF) (1825).
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%AF>

➤ Οι πολεμικές εμπειρίες των κλεφτών

<http://www.fhw.gr/chronos/11/el/gr/violence/insecurity/thieves.html>

➤ Η αύξηση της δύναμης των αρματολών

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?400>

➤ Επαναστατικές εμπειρίες στην καμπή του 18ου αιώνα

<http://www.fhw.gr/chronos/11/el/gr/violence/conflicts/revolt.html>

➤ Κλέφτες, αρματολοί και κάποι

http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/1821_1833/politiki/04.html

✚ Οι αγρότες ξεπερνούσαν το 80% του πληθυσμού. Καλλιεργούσαν κτήματα κρατικά ή ιδιωτικά (τσιφλίκια) που ανήκαν, συνήθως, σε Τούρκους και σπανιότερα σε Έλληνες. Η ζωή τους ήταν δύσκολη και στερημένη.

✚ Τέλος, οι απασχολούμενοι στο εμπόριο και οι ναύτες γίνονταν περισσότεροι στον βαθμό που αναπτύσσονταν το εμπόριο και η ναυτιλία.

Ποια κινήματα εκδηλώθηκαν στον ελλαδικό χώρο εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας;

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας

Γύρω στις αρχές του 18ου αιώνα, οι Έλληνες στράφηκαν στη Ρωσία, που είχε στην περιοχή κοινά συμφέροντα με τα ελληνικά και ήταν ομόδοξη, ζητώντας τη βοήθειά της.

Αλέξιος Ορλώφ

✚ Έτσι, το **1770** έγινε, με ρωσική υποκίνηση, ελληνική επανάσταση με κέντρο την Πελοπόννησο. Η κινητοποίηση, ωστόσο, των Ελλήνων δεν ήταν η απαιτούμενη, ενώ και ο μικρός αριθμός ρωσικών πολεμικών πλοίων που συμμετείχαν, με επικεφαλής τους αδερφούς Ορλόφ, αποδείχτηκε ανεπαρκής. Η επανάσταση, τα **Ορλοφικά** όπως ονομάστηκαν, καταπνίγηκε.

Η εξέγερση του 1770

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?100>

✚ Παρόμοια τύχη είχε και η ηρωική προσπάθεια του Έλληνα απεσταλμένου της Ρωσίας Λάμπρου Κατσώνη να ξεσηκώσει τους κατοίκους των νησιών του Αιγαίου.

Λάμπρος Κατσώνης.

Σουλιώτες πολεμιστές, χαλκογραφία, μέσα 19ου αιώνα.

✚ Τέλος, **οι κάτοικοι του Σουλίου**, αυτόνομης περιοχής στην Ήπειρο, συγκρούστηκαν με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων, αλλά, παρά τον αγώνα που έκαναν, **υποχρεώθηκαν το 1803 να εγκαταλείψουν την περιοχή.**

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Φορείς

Με αφετηρία τις παροικίες, ο ελληνισμός ήρθε σε επαφή με τις ιδέες του Διαφωτισμού. Οι έμποροι και γενικότερα οι Έλληνες που ταξίδευαν στην Ευρώπη έγιναν οι φορείς διάδοσης αυτών των ιδεών στον ελλαδικό χώρο. Καλλιεργήθηκε, λοιπόν, η αντίληψη ότι η λογική μπορεί όχι μόνο να εξηγήσει τον κόσμο αλλά και να τον αλλάξει. Η εκπαίδευση συνδέθηκε με τον αγώνα για ελευθερία.

Δώστε τον ορισμό του όρου:
«Νεοελληνικός Διαφωτισμός»

Ορισμός

Έτσι, διαμορφώθηκε, **γύρω στα μέσα του 18ου αιώνα, ένα κίνημα που, επιδιώκοντας τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων, αποσκοπούσε** στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία. Το κίνημα αυτό, που αναπτύχθηκε κυρίως στις παροικίες και σε ορισμένα από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (Σμύρνη, Ιωάννινα, Χίος κτλ.), ονομάστηκε αργότερα **Νεοελληνικός Διαφωτισμός.**

Βασικές ιδέες

Οι Έλληνες υποστηρικτές του Διαφωτισμού θαύμαζαν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τον συνέδεαν με την ελευθερία, πίστευαν ότι η

εκπαίδευση θα έπρεπε να θεμελιώνεται στην ενασχόληση με τις θετικές επιστήμες, να γίνεται στη λαϊκή γλώσσα και να υπηρετεί την προοπτική του αγώνα για ελευθερία.

Βεβαίως, οι παραπάνω θέσεις δεν ήταν καθολικά αποδεκτές. **Ορισμένοι Έλληνες συντηρητικοί λόγιοι**, που συνήθως συνδέονταν με την εκκλησία, **απέρριπταν τις διαφωτιστικές ιδέες**, έκριναν ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται σε εκκλησιαστικά κείμενα, να περιορίζεται στη γνωριμία με τη θρησκευτική, κυρίως, παράδοση και να γίνεται σε **αρχαίζουσα** γλώσσα.

Αντιδράσεις

Νεοελληνικός Διαφωτισμός:

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C113/351/2363,8977/>

Ανάμεσα στους πολλούς Έλληνες λόγιους που υιοθέτησαν τις ιδέες του Διαφωτισμού ξεχώρισαν ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραής.

Τι γνωρίζετε για τον Ρήγα Βελεστινλή;

στους κατοίκους της.

Ο **Ρήγας Βελεστινλής** (1757-1798) πρότεινε, στη **Νέα Πολιτική Διοίκηση**, ένα έργο έντονα επηρεασμένο από τις ριζοσπαστικές ιδέες των Γάλλων Ιακωβίνων, τη δημιουργία μιας «**Ελληνικής Δημοκρατίας**» που θα απλωνόταν σε όλη τη Βαλκανική αντικαθιστώντας την Οθωμανική αυτοκρατορία και εξασφαλίζοντας **ισονομία** και **ισοπολιτεία**

Ο Ρήγας δοκίμασε να εφαρμόσει τα σχέδιά του, αλλά προδόθηκε και πλήρωσε με τη ζωή του, αυτός και οι σύντροφοί του, το όραμά του.

Η στροφή προς μια επαναστατική λύση

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?100>

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C113/351/2363,8978/>

3. Η «Νέα Πολιτική Διοίκησης», το σύνταγμα του Ρήγα (1797)

2. Τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον το να είμεθα όλοι ίσοι και όχι ο ένας ανώτερος από τον άλλον· δεύτερον να είμεθα ελεύθεροι, και όχι ο ένας σκλάβος του αλλουνού· τρίτον να είμεθα σίγουροι εις την ζωήν μας και κανένας να μην ημπορή να μας την πάρη αδίκως και κατά την φαντασίαν του· και τέταρτον, τα κτήματα οπού έχομεν κανένας να μην ημπορή να μας τα εγγίξη, αλλ' να είναι εδικά μας και των κληρονόμων μας.

3. Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, είναι ίσοι. [...]

Π. Κιτρομηλίδη (επιμ.), Ρήγα Βελεστινλή, Άπαντα τα σωζόμενα, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2000, τόμ. 5, σ. 36.

Λίγο αργότερα το 1806, ο **Ανώνυμος** συγγραφέας του έργου **Ελληνική Νομαρχία** εμπνεόμενος από το όραμα του Ρήγα υποστήριξε με πάθος ότι οι Έλληνες πρέπει να αγωνιστούν μόνοι τους για την ελευθερία τους.

4. Η μόρφωση θα φέρει τους Έλληνες πιο κοντά στην ελευθερία

Ας εξετάσουμε τώρα τις αιτίες που κάνουν πιο εύκολη την εθνική αποκατάσταση των Ελλήνων. Πρώτη, λοιπόν, είναι η πρόοδος του γένους μας στα μαθήματα. Πόση διαφορά υπάρχει ανάμεσα στη σημερινή κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα και αυτή που επικρατούσε πριν από δέκα χρόνια! [...] Δεν υπάρχει πόλη σήμερα που να μην έχει δύο και τρία σχολεία. [...] Η Λογική και η Φυσική άνοιξαν τα μάτια των περισσοτέρων.

Ανώνυμος, Ελληνική Νομαρχία (1806), Κάλβος, Αθήνα 1980, σ. 165 (απόδοση στη νέα ελληνική: οι συγγραφείς).

Ο **Αδαμάντιος Κοραής** (1748-1833), υποστηρικτής των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης, θεωρούσε ότι οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, θα έπρεπε πρώτα να μορφωθούν. Αν και διαφωνούσε με τον εξαρχαϊσμό της γλώσσας, δεν δεχόταν αυτούσια τη

δημοτική, από την οποία, όπως πίστευε, έπρεπε να αφαιρεθούν κάποιες λαϊκές και ξένες λέξεις.

Στροφή στην παιδεία

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?200>

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C113/351/2363,8981/>

Άλλοι σημαντικοί διαφωτιστές ήταν οι **Ιώσηπος Μοισιόδακας** και **Δημήτριος Καταρτζής**, θερμοί υπερασπιστές της χρήσης της λαϊκής γλώσσας, ο **Κωνσταντίνος Κούμας**, μαχητικός υποστηρικτής της εισαγωγής νέων μεθόδων διδασκαλίας και ο **Θεόφιλος Καΐρης**, οπαδός των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης.

3. Ο Ρήγας και ο Κοραΐς ανασηκώνουν την Ελλάδα. Αλληγορική εικόνα που σκοπό είχε να υπογραμμίσει τη συμβολή των δύο διαφωτιστών στην αναγέννηση του ελληνισμού

ΑΣΚΗΣΕΙΣ – ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Αφού μελετήσετε την πηγή 1, προσπαθήστε να ερμηνεύσετε την κυριαρχία της ελληνικής γλώσσας στα Βαλκάνια μετά τα μέσα του 18ου αιώνα.

Η άνοδος της αστικής τάξης

<http://www.fhw.gr/chronos/11/tgr/gr/frameset.html?100>

2. Να μελετήσετε την πηγή 2 και να παρουσιάσετε τις μεταβολές που έφερε ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός στην εκπαιδευτική πραγματικότητα του ελληνισμού.

Παροικιακός ελληνισμός:

2. Παροικιακός ελληνισμός, εκπαίδευση και νεοτερικές ιδέες

Φροντίζουν οι πάροικοι για την ίδρυση σχολείων στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, σε κτίρια στα οποία αναδεικνύεται ο διακριτός ρόλος του εκπαιδευτηρίου. Με τα κληροδοτήματά τους σπουδάζουν νέοι συμπατριώτες τους στους τόπους καταγωγής ή με υποτροφίες τους παίρνουν το δρόμο για τα πανεπιστήμια της Βιέννης, του Göttingen, της Λένας, της Λειψίας, της Halle, του Παρισιού, νέοι που διψούν για τα νεοτερικά γράμματα, νέοι που θα επανδρώσουν τα σχολεία των παροικιών αλλά και τις πολλαπλασιαζόμενες εκπαιδευτικές εστίες στην Ανατολή.

Ό. Κατσιαρδή-Hering, «Η ελληνική διασπορά», Ιστορία του νέου ελληνισμού, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, τόμ. 1ος, σ. 103-104.

3. Αφού μελετήσετε ξανά τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της γαλλικής επανάστασης (ενότητα 3, πηγή 1), να αναζητήσετε επιδράσεις της στις πολιτικές απόψεις του Ρήγα όπως αυτές διατυπώνονται στην πηγή 3.

3.Η «Νέα Πολιτική Διοίκησης», το σύνταγμα του Ρήγα (1797)

2. Τα φυσικά δίκαια είναι: πρώτον το να είμεθα όλοι ίσοι και όχι ο ένας ανώτερος από τον άλλον· δεύτερον να είμεθα ελεύθεροι, και όχι ο ένας σκλάβος του αλλουνού· τρίτον να είμεθα σίγουροι εις την ζωήν μας και κανένας να μην ημπορή να μας την πάρη αδικώς και κατά την φαντασίαν του· και τέταρτον, τα κτήματα οπού έχομεν κανένας να μην ημπορή να μας τα εγγίξη, αλλ' να είναι εδικά μας και των κληρονόμων μας.

3. Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, είναι ίσοι. [...]

Π. Κιτρομηλίδη (επιμ.), Ρήγα Βελεστινλή, Άπαντα τα σωζόμενα, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2000, τόμ. 5, σ. 36.

Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, 1789

1. Οι άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν ελεύθεροι κι έχουν τα ίδια δικαιώματα.
2. Σκοπός κάθε πολιτικής οργάνωσης είναι να διαφυλάσσει τα φυσικά και απαράγραπτα δικαιώματα του ανθρώπου. Τα δικαιώματα αυτά είναι η ελευθερία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια και η αντίσταση στην καταπίεση.
3. Το έθνος είναι αποκλειστική πηγή κάθε εξουσίας. Κανένα συλλογικό σώμα, κανένα άτομο δεν μπορεί να ασκεί εξουσία που δεν απορρέει από το έθνος.
6. Νόμος είναι η έκφραση της γενικής βούλησης. [...] Αφού όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στον νόμο, μπορούν όλοι να καταλαμβάνουν δημόσια αξιώματα και θέσεις, ανάλογα με τις ικανότητές τους και χωρίς καμιά άλλη διάκριση παρά αυτή που πηγάζει από τις αρετές και τα προτερήματά τους.
10. Κανένας δεν πρέπει να διώκεται για τις πεποιθήσεις του, ακόμη και τις θρησκευτικές, υπό τον όρο πως η εκδήλωσή τους δεν διαταράσσει την τάξη του νόμου.
11. Η ελεύθερη έκφραση της σκέψης και των πεποιθήσεων είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου. Επομένως, κάθε πολίτης μπορεί να μιλά, να γράφει και να τυπώνει ελεύθερα, εκτός από τις περιπτώσεις κατάχρησης αυτής της ελευθερίας, που ορίζονται από τον νόμο.
17. Δεδομένου ότι η ιδιοκτησία είναι δικαίωμα ιερό και απαραβίαστο, από κανέναν δεν επιτρέπεται να αφαιρεθεί παρά μόνο όταν η δημόσια ανάγκη, νόμιμα διαπιστωμένη, το απαιτεί φανερά και υπό την προϋπόθεση μιας δίκαιης και προκαταβολικής αποζημίωσης. Πηγή: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/>

Σχεδιάγραμμα 5^{ης} ενότητας

➤ **A. Οικονομία:** παράγοντες που συντέλεσαν στην οικονομική πρόοδο των

Ελλήνων:

- Ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων Ευρώπης και Οθωμανικής αυτοκρατορίας
- Αποστροφή των Τούρκων για το εμπόριο και τη ναυτιλία
- Η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774)
- Ναπολεόντειοι πόλεμοι
- Ανάπτυξη εμπορικών κέντρων
- Ενίσχυση ελληνικών παροικιών

➤ **B. Κοινωνία**

- Η ορθόδοξη εκκλησία
- Οι Φαναριώτες

- Οι προεστοί
- Οι έμποροι και οι караβοκύρηδες
- Οι κλέφτες
- Οι αρματολοί
- Οι αγρότες
- Οι ναύτες και οι εργαζόμενοι στις εμπορικές επιχειρήσεις

➤ **Γ. Κινήματα εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας**

- Ορλοφικά (1770)
- Κίνημα Λάμπρου Κατσώνη
- Σύγκρουση Σουλιωτών με τον Αλή πασά (1789-1804)

➤ **Δ. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός**

- Φορείς
- Ορισμός
- Χώρος ανάπτυξης
- Βασικές ιδέες
- Αντιδράσεις.

➤ **Ε. Κυριότεροι εκπρόσωποι**

- Ρήγας Βελεστινλής
- Ανώνυμος (1806)
- Αδαμάντιος Κοραής
- Ιώσηπος Μοισιόδακας και Δημήτριος Καταρτζής
- Κωνσταντίνος Κούμας
- Θεόφιλος Καΐρης